

Shopping for change – handelns betydelse för stad och landsbygd

Vilken funktion och roll spelar handeln i Sveriges stads- och landsbygdsregioner med avseende på sysselsättning, regional utveckling och attraktivitet? Vad händer med handeln när det sker förändringar i befolkning och demografisk struktur i Sveriges kommuner? Forskare från Institutet för Näringslivsforskning och Jönköping International Business School presenterar här några svar.

Detaljhandelns roll och betydelse

Traditionellt har detaljhandeln fyllt en viktig funktion i ekonomin i stort och spelat sin roll för utvecklingen och vitaliteten i de lokala ekonomier där den har vuxit sig stark. Moderna strukturella förändringar i ekonomin utsätter sektorn för utmaningar vad gäller den geografiska utbredningen av sektorn och närvaron på mindre platser. På samma gång utgör sektorn en mycket viktig del av ekonomin vad gäller sysselsättning med mer än

500 000 människor som jobbar i affärer och relaterade branscher. **Branschens storlek motsvarar nära 20 procent av det totala antalet jobb och nästan 11 procent av BNP** (bruttonationalprodukten = värdet av all produktion i Sverige under ett år). Trenden med ökad försäljning som pågått sedan 1990-talet fortsätter.

Geografisk koncentration

Den snabba urbanisering som skett i Sverige har medfört att många platser

har blivit ekonomiskt sårbara till följd av befolkningsminskning. När vi observerar "nattbefolkningen" i landets 290 kommuner under perioden 2007 till 2017 ser vi att 63 kommuner har genomgått en befolkningsminskning i absoluta termer. Ser vi på utvecklingen istället i relativa termer så blir resultatet ännu mer slående. Befolkningen i hela Sverige växte som helhet med 12 procent. Skillnaderna mellan olika kommuner har alltså blivit större och endast 54 av landets 290 kommuner växer som landet i stort eller bättre.

Denna befolkningskoncentration har stora effekter på regionala ekonomier och särskilt på branscher som är geografiskt bundna vilket detaljhandeln till stora delar fortfarande är. När "tröskelefterfrågan" för skilda tjänster inte uppfylls medför det inte bara en minskning i

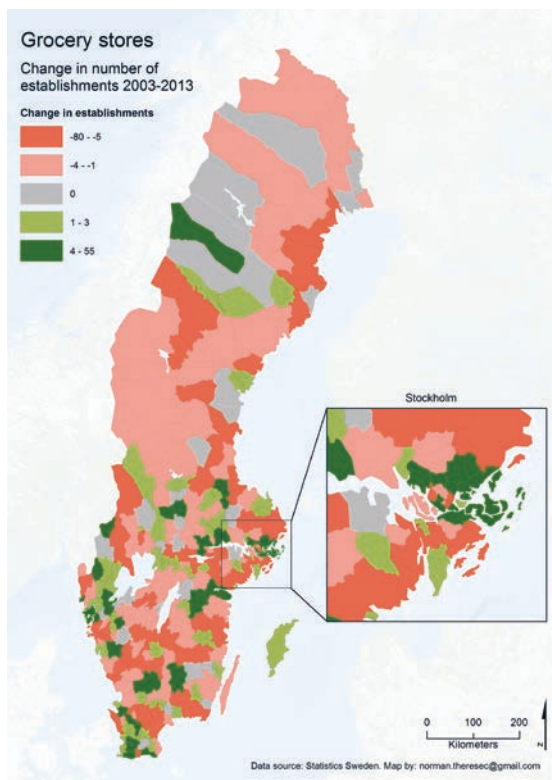
storleken på sektorn utan också på dess bredd och diversitet. Affärer och andra tjänsteföretag tvingas slå igen eller omlokaliseras till större marknader.

Vi observerar att detaljhandeln minskar i omfattning i många kommuner. Detta sker samtidigt som sektorn i sig själv växer, vilket sammantaget betyder att det pågår en geografisk koncentration av sektorn till färre platser. Samtidigt ser vi också en utveckling mot större och större butiker, mätt som antalet anställda.

Medan 83 kommuner har förlorat i total sysselsättning är det hela 130 som har förlorat sysselsättning i detaljhandeln. På samma gång har sektorn vuxit i mer än 100 kommuner och den relativa betydelsen har ökat genom att erbjuda fler arbetstillfällen. Intressant att notera med denna utveckling är att av dessa 100 kommuner så är 72 stycken så kallade landsbygdskommuner. Det betyder att förhållandet mellan befolkningsminskning och minskning i utbudet av detaljhandelstjänster inte är trivialt.

Interaktionen mellan befolkningsförändringar och lokalisering av detaljhandeln

Istället för att modellera och analysera förändringar i detaljhandeln som en följd av förändringar på lokala (kommunala) marknader så har vi valt en ansats som poängterar den ömsesidiga påverkan mellan de två. Vi tror att det finns en stor potential i ett sådant angreppssätt. Befolkningsminskning eller en låg befolkningsdensitet kan leda till minskningar av detaljhandelssektorns storlek. Samtidigt är det viktigt att fundera på vad det betyder på dessa ställen, i termer av attraktivitet och utvecklingsmöjligheter, om detaljhandeln mer eller mindre försvinner. Särskilt viktig är förmodligen matvaruhandeln. Denna typ av återkopplingsmekanism behövs i dagens urbaniseringsdebatt

Förändring av antalet livsmedelsbutiker i svenska kommuner 2003–2013.

då det kan leda till kumulativa eller själv-förstärkande utvecklingsförlopp.

Således är sambandet inte enbart riktat åt ena hållet. När befolkningen minskar leder det till att affärer stänger igen och sysselsättningen i detaljhandeln minskar. Vi menar att en minskning av utbudet i detaljhandel också påverkar befolkningsutvecklingen. Denna återkoppling förbises ofta i empiriska undersökningar men också i den offentliga diskussionen. Genom detta forskningsprojekt har vi genomfört ett antal analyser för att belysa denna mekanism. Ofta, när man försöker konstruera åtgärder för att motverka befolkningsminskning på sårbara platser, så ser man minskningen av detaljhandeln främst som ett symptom snarare än en orsak. På platser som förlorar detaljhandel medför det inte bara att invånarna tvingas utstå större dagliga bekymmer, utan det kan också leda till att platsen blir tråkigare och kanske upplevs som mindre säker.

Skillnader mellan branscher

En viktig aspekt på detaljhandeln är att uppmärksamma dess heterogena natur. Olika sorters detaljhandel tillhandahåller tjänster som efterfrågas med olika frekvens. En del typer av handel efterfrågas mer ofta än andra.

Konsumenter i en regional marknad har en mer frekvent efterfrågan på det som brukar kallas lägre ordningens varor (till exempel mat) och en mindre frekvent efterfrågan på högre ordningens varor (till exempel möbler, elektronikvaror).

Frekvens på efterfrågan är en viktig faktor för att förstå lokaliseringmönstret hos olika delbranscher. **Kunder är mer öppna för att färdas långt när det gäller inköp av varor som inhandlas mer sällan. För varor som inhandlas med hög frekvens, såsom mat, krävs en större närhet.** Av denna anledning är olika delar av detaljhandeln olika beroende av en stor efterfrågan i närheten. Därmed är det också viktigt att ta hänsyn till detta och att göra särskilda analyser för olika delar av detaljhandeln. ■

Handelsrådets sammanfattningar av forskningsrapporter vänder sig till dig som har ett intresse för handelsnäringen och som vill få tillgång till lättillgänglig, populärvetenskaplig kunskap om forskningsresultat av intresse för handeln.

Projektamn: Shopping for Change: The role of retail for urban and rural development in Sweden

Projektledare: Özge Öner, fil. dr, Institutet för Näringslivsforskning, Jönköping International Business School och University of Cambridge

Övriga projektdeltagare: Johan Klaesson, Jönköping International Business School och Olga Lark, Institutet för Näringslivsforskning, Lunds universitet

Beviljat anslag: 2 500 000 kronor

Projekttid: 2016–2019

För mer information om detta eller andra projekt som finansierats av Handelsrådet, kontakta 010-471 85 80 (växel) eller skriv till info@handelsradet.se.

Du kan även besöka www.handelsradet.se/forskning-och-utveckling/forskningsprojekt

” Handelsrådet finansierar forskning för att stärka och utveckla handelsnäringen. Handelsrådet strävar efter att öka kunskapsöverföringen och interaktionen mellan akademi och praktik för att skapa goda förhållanden för företag och medarbetare inom handeln.

Handelsrådet | 103 29 Stockholm
Besöksadress: Regeringsgatan 60
Telefon växel 010-471 85 80
www.handelsradet.se